

Po stopách dnešního osídlení v Roverkách

Roverské moře lešů a skal snad nebylo nikdy trvale osídleno, alespoň se o tom nezachovaly žádné písemné doklady. Ani ve středověku, v době velkého rozvoje lidských sídel, tato obtížně přístupná krajina bez zdrojů vody nikoho k zakládání vesnic nelákala. Z prstence okolních vesnic se do jádra Roverek nejvíce „zakusují“ samota Lešnice východně od Čapu, nejvýchodnější stavení Skalky včetně bývalé hájovny, hájovna Vlihošť a především osada Hvězda, která je od nejvyššího vládce Roverek oddělená jen Vlihošťským dolem. Na východě bylo kdysi úpatí Roverek nakrátko kolonizováno vsí Řepčice, připomínanou k roku 1413, ale zaniklou asi o sto let později. Přesná lokalizace vsi se nedochovala, takže se můžeme jen dohadovat, zda se nacházela v některé z větví Heřmáneckého dolu nebo stála přímo na hřebětě, na staré Husí cestě. Každopádně to však bylo jinde než na značeném rozcestí „Velká Řebčice“ nad Máselníkem.

Případ zmizelé Řepčice není v okolí ojedinělý. V Čechách asi není mnoho podobných oblastí, kde na místě vesnic houfně zanikajících na konci středověku už žádné další nevznikly a síť vesnického osídlení tak jednou provždy prořídla. V oblasti Roverek se hlavní vlna zániku vesnic datuje zhruba do poloviny 15. století. Některé vsi byly opuštěny a zanikly v souvislosti se stavbou rybníků, jiné byly zničeny za husitských válek nebo v bojích pánů z Vartenberka s Lužicí. Snadno si můžeme také domyslet, že chronický nedostatek vody začínal být při rozvíjející se zemědělské výrobě stále protivnější. Lidé se stěhovali za vodou do nížin – k potokům a ke společným pramenům, které měly po celý rok stálou vydatnost. Dostáváme tak dva různé obrazy osídlení Roverek: ve středověku zde byl větší počet menších vesnic, často prostorově vázaných na blízkost opevněného sídla (např. Dřevčice a Chudý hrádek, Blíževedly a Hřídělik, Lhota a Čap). Na začátku novověku přišla

změna. Počet vesnic se snížil asi o třetinu a ty, které zbyly, se začaly zemědělsky rozvíjet – zvláště pak později, spolu se silnějším přílivem německy mluvícího obyvatelstva v pobělohorské době.

Větší obce, které tvoří základní prsteneček obepínající Roverky, mají všechny středověký původ: Dřevčice a Drchlava, Holany, Blíževedly, Tuhaň a Pavličky. První zmínky o nich byly většinou zaznamenány mezi začátkem 13. století (Tuhaň 1200, Drchlava 1265) a polovinou 14. století (Holany 1352, Zahrádky 1376). Ve starých záznamech najdeme pochopitelně ale i jména zaniklých panských sídel a vesnic. Bez podrobného terénního průzkumu, jen na základě písemných pramenů, není u mnoha z nich možné zpětně určit jejich polohu. Třeba hrad Frýdlant, centrum ve své době významného panství, se mohl nachá-

zet nad Peklem u Kvítkova, ale také ve Hvězdě pod Vlihoštěm. Mnichov zřejmě ležel mezi Zahrádkami a Borkem, ale není vyloučeno, že jeho zbytkem jsou stavby označované jako „Pustý kostel“ v bažinách Novozámeckého rybníka. Po mnoha vsích nezůstaly v terénu vůbec žádné stopy.

Nad Dolským potokem, v prostoru mezi Dřevčicemi a Sušicí se rozkládala ves Zdislavice. Stejně jako Dolský mlýn, který byl možná její součástí, je poprvé zmiňovaná v souvislosti s dělením majetku Berků z Dubé v roce 1402. Zanikla záhy, kolem poloviny 15. století, a připomíná ji už jenom místní název Gislitz nebo Kűslitz, uvedený ve starých mapách. Na polích se dnes dají najít jen úlomky keramiky, která je navíc asi mladšího data, všechny stopy po původní zástavbě zmizely. K Chudému hrádku patřila také ves Pačkov, ležící naproti Zdislavici přes Čertovu rokli. Zmizela ve stejné době jako Zdislavice. Na jejím místě vyrostly později domky osady Poustka, svým jménem asi odvozené od „pusté vsi“.

První polovina 15. století byla nešťastná pro osud mnoha vesnic mezi Holany a Jestřebím. Vcelku dobře známý a dobře popsáný je případ farní vsi Mnichov, která patrně ležela mezi Zahrádkami a Borkem. Její úpadek začal vlivem loupeživých nájezdů husitů i nehusitů, navíc se prý její stav-

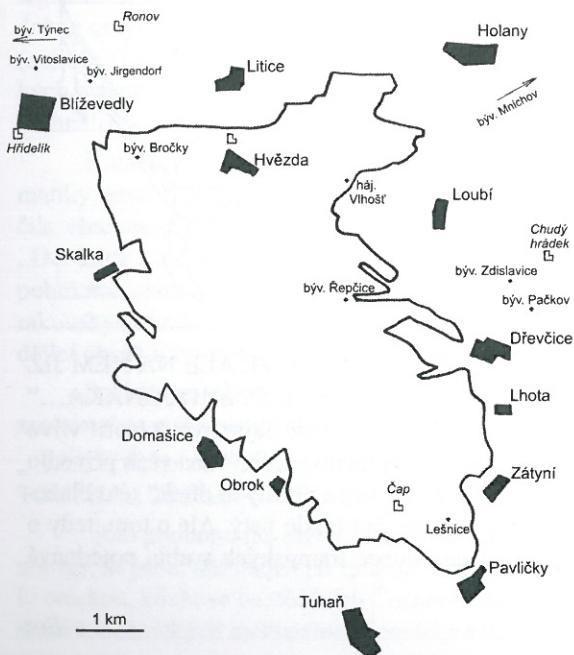
Mokřady po Mnichovském rybníku jsou zachycené na mapě tzv. prvního vojenského mapování Čech z roku 1764–68 (otisk z roku 1781). Rybník vznikl na místě středověké vsi Mnichova. Zdroj: oldmaps.geolab.cz

by bortily na podmačené půdě. Budova kostela byla nakonec rozebrána a znovu vystavěna na návrší nad původní vsí – dnešní kostel Sv. Barbory. Na místě vsi byl založen Mnichovský rybník, který nebyl o mnoho menší než nedaleký Novozámecký rybník a vydržel až do roku 1792. Ve stejné době vzaly zasně i vsi Záluží a Vlčkovice u Holan, na jejichž místě byly zbudovány rybníky. Ještě o něco dříve byla kvůli podmačení vodou Novozámeckého rybníka opuštěna vesnička Krušina a přemístěna do dnešního Jestřebí.

Na úbočí Ronova mezi Kravaří, Blíževedly a Straným stály ve středověku tři vesnice, o nichž se nezachovaly téměř žádné zprávy. Jižně od Kravař to byla starobylá vesnice Týnec, roku 1538 už uváděná jako pustá. Dále na východ, na západním úpatí Ronova, stávaly Vitoslavice. Obě vsi patřily doksanskému klášteru a jsou zmiňovány roku 1226. Nedaleko Vitoslavic stávala třetí ves, Jirgendorf. Na staré osídlení upomněla keramika z 12.–13. století, která se našla při hloubení melioračních strouh východně od blíževedelského nádraží v roce 1981.

Vlčí jáma u zaniklé vsi Bročky nedaleko pozdější Hvězdy

Poloha dnešních a bývalých vesnic v okolí Roverek

Jedním ze vzácných případů, kdy známe název vesnice i její přesnou polohu, jsou Bročky. Přestože ves zanikla ještě ve středověku (14./15. století), její název se uchoval v názvu lesního úseku Proczen. Jdeme-li od Stranného kolem Cikánské jeskyně a dál na návrší východním směrem, ocitneme se uprostřed bývalé vsi. Zvlněný terén vlevo je asi pozůstatkem po základech budov. Vpravo od cesty vidíme okrouhlý val, který fungoval jako hráz rybníka. O kus dále je dobře zachovaná čtvercová jáma – past na vlky, kteří zřejmě měli ve zvyku kolem vesnice slídit. Podle nálezů keramiky Bročky fungovaly přibližně ve stejné době, jako hrad, jehož stopy se zachovaly v nedaleké Hvězdě, nad studánkou v ústí rokle Borngrund. Jméno hradu se ovšem nezachovalo, pomineme-li označení „loupežnický hrádek“ uvedené ve starších průvodcích.

Stranné – nejstarší zmiňovaná ves českolipského okresu

Samotná Hvězda neboli Sterndorf je mnohem mladšího data (1676) a její vznik souvisí s převodem pozemků pod Vlohoštěm do majetku biskupství v Litoměřicích. Název vsi je odvozený od jména jejího zakladatele – litoměřického biskupa Jaroslava Franze Ignáce hraběte ze Šternberka.

Vodárna pod Hvězdou z roku 1904 v místě někdejší studánky

Vesnickou kapličku nechal vystavět jeden místní občan v roce 1822. Obyvatelé Sterndorfu důsledně dodržovali církevní svátky. Velikonoční rituál v sobě spojoval symbolu oběti a vzdání díky za to nejcennější, co vesnice měla – za vodu. Na zelený čtvrtek brzy ráno sestupovalo procesí ke sluji se studánkou v pravém boku Borngrundu a při obřadu vhazovalo do pramene krajíc chleba namazaný medem. V místě studánky dnes stojí vodárna, ale pečlivě udržované vývěry vynikající pitné vody (za to díky Mikimu i dalším kamarádům!) můžeme najít na patě skal v blízkém okolí.

V okrsku Roverek leží také nejstarší připomínané obydlí v celém českolipském okrese. Kupodivu nejde o žádnou z větších vsí, ale o osadu Stranné u Blíževedel, která je uvedena už v zakládací listině litoměřické kapituly z roku 1057. Dvůr, který dodnes působí dojmem pevnosti, byl postavený v roce 1377. Vzhledem k pozdějšímu stavebnímu slohu použitému na dnešní stavbě ale musel být od té doby přestavěn nebo i znovu vystavěn. Krátce po vzniku dvora osada zanikla a byla znovu obnovena až roku 1706 novým majitelem – litoměřickým biskupstvím.

Ještě mladším křestním listem než Hvězda nebo nové Stranné se může pochlubit Obrok. I on měl svého středověkého předchůdce, ze kterého zbyl jen dvůr a hájovna. Dnešní vesnice Obrok, nazvaná podle potoka Obrtky, byla založena v roce 1722. Rozrostla se až po roce 1790, kdy tu dal hrabě Vincenc Valdštejn vystavět zámček a po požáru dvora a ovčína o dva roky později pronajal půdu novým usedlíkům.

Skutečnost, že na obvodu Roverek už skoro tři sta let žádná nová vesnice nevznikla, bych hodnotil jako vcelku pozitivní. Stejně jako fakt, že stávající vesnice se příliš nerozšiřují, a když, tak jen o počet pohostinských zařízení. Protože i přes zvolání klasika, že „kde je civilizace, tam je pivo“, ještě víc platí, že kde je civilizace, tam je houby romantika.

Žralok